

Vadå, jag dystar?

JOHAN NORBERG

REPLIK
till Daniel Lind

I min artikel (Norberg 2006) framförde jag två argument mot de populära tolkningarna av lyckoforskningen, som jag kallar politiserade eftersom de nästan undantagslöst lanseras tillsammans med ett batteri politiska slutsatser:

- a) Slutsatsen att vi inte längre blir lyckligare i västvärlden finner inte stöd i forskningen.
- b) Även om vi inte skulle bli lyckligare i västvärlden gör det inte ökat välbefinnande meningslöst. Det är möjligt att det är tillväxten i sig som gör att vi är så lyckliga som vi är.

I sin replik koncentrerar sig Daniel Lind (Lind 2006) på den första invändningen. Han skriver att jag ”fokuserar mycket på USA”. Det gjorde jag av det skälet att Richard Layard, min huvudsakliga måltavla, gör det. Jag visade med Layards

egen källa (Layard 2005) att han saknar täckning för sitt påstående att välbefinnandet inte ökar i USA.

Sakta men säkert blir vi lyckligare

Låt mig titta på Linds tabell 1 med samma ögon. Mot sammanställningen har jag inget att invända, även om en studie utelämnas (fråga 222 i databasen), som visar en ökning av välbefinnandet på hela 25 procent och fråga 11 har ytterligare en observation år 2005, som marginellt höjer snittet. Men många av frågorna speglar en alltför kort period för att vara relevanta, och många slutar långt från dagens datum. Om vi begränsar oss till de sex längre studier som Lind tar upp och vars senaste svar är högst ett decennium gammalt, registreras en ökning i alla utom en. Genomsnittet blir en ökning av välbefinnandet i USA på nästan 2,5 procent.

Lind nämner också en rad europeiska länder där lyckan inte ska ha ökat. Men i flera fall tycks han ha tittat på kortsiktiga förändringar. Enligt långköraren sedan 1973, EU-kommissionens Eurobarometer, är det bara ett av exem-

Johan Norberg är fil-
mag i idéhistoria och
arbetar som fristående
skribent och
debattör. Han har
bland annat skrivit
den bästsäljande
boken *Till världskapi-
talismens försvar*.
johan@
johannorberg.net

plen där lyckan tydligt har minskat, Belgien. I Storbritannien, Nederländerna och Västtyskland (det blir missvisande att plötsligt räkna in öst efter återföreningen) har lyckan ökat med nästan 2 procent om man jämför snittet för de fem första med de fem senaste undersökningarna.

Det är riktigt att detsamma inte gäller Irland, men Lind har inget underlag för att hävda att den keltiska tigerns tillväxt inte haft effekt. De irländska lyckonivåerna minskade med 16 procent under stagnationen fram till 1988. Under tillväxten sedan dess har de stigit med 13 procent (Veenhoven 2006)

Detta alltså i de länder som Lind ser som de starkaste argumenten mot att lyckan ökar i väst. De länderna är inte undantag, men de ligger under snittet. (Som nya EU-medlemmar saknar Sverige och Österrike långa serier, men när man jämför med likalydande frågor tidigare verkar Sverige inte ha blivit gladare, men det har Österrike, med nästan 8 procent.)

Lind har rätt i att det inte rör sig om några dramatiska ökning, men det förstärker bilden av att vi sakta men säkert faktiskt blir mer tillfredsställda med livet i västvärlden. Det finns ingen kris i lyckofrågan som gör att vi plötsligt måste ifrågasätta vår konsumtions- och tillväxtkultur. Men det tycks faktiskt som att Lind i sitt andra stycke instämmer i detta, så då kan vi lämna det ämnet och i stället diskutera varför ökningen inte är större.

Varför relativismen inte håller

Lyckan har en relativ dimension, är Linds slutsats. Vi blir lyckligare när vi får det bättre än andra, så när alla blir rikare ökar inte den totala lyckan. Men han får problem med att få ihop det med lyckostudierna. Hur kommer det sig i så fall att lyckan i praktiskt taget alla länder ökade drastiskt i samband med att

tillväxten började ta fart? Och hur kommer det sig i så fall att välbefinnandet minskar i lågkonjunktur och ökar i högkonjunktur? Om alla blir fattigare eller alla blir rikare förändras inte de relativa positionerna, och lyckan borde enligt denna teori inte förändras.

Min tolkning är därför att lyckan i hög utsträckning har att göra med hopp och förväntningar. Vi blir inte framför allt lyckliga av att få mer pengar, utan av upplevelsen att vi får det bättre. Tillväxten är viktig för att den gör att hoppet om framsteg hålls vid liv. Konstant hög tillväxt gör inte nödvändigtvis att vi blir allt lyckligare hela tiden, utan att lyckan håller sig på en konstant hög nivå.

För att anknyta till ett av Linds exempel: Kineserna blir snabbt lyckligare av att landet växlar in på ett snabbt tillväxtspår, och den fortsatta tillväxten gör att lyckan fortsätter att ligga på den höga nivån – dvs den ökar inte mycket efter att framsteget har blivit en naturlig del av tillvaron. Men vad skulle hända om vi plötsligt minskade tillväxten och släckte hoppet om en allt bättre morgondag? Skulle kineserna fortsätta vara lika lyckliga? All empiri föranleder oss att anta att svaret skulle vara negativt.

Det är därför åtgärder som att beskatta bort tillväxten förmodligen skulle minska välbefinnandet. Det är därför jag säger att den politiserade lyckoforskningen inte gör någon lyckligare. Men av lyckoforskningen i sig finns det ingen anledning att bli dyster, tvärtom tyder den på att vi, med Ruut Veenhovens ord, ”lever längre och lyckligare än någonsin förr”, och även Richard Layard medger att ”vi i väst är förmodligen lyckligare än något tidigare samhälle” (Veenhoven 2005, s 330, Layard 2005, s 235).

Detta är ett sorts svar på Linds berättigade fråga om valfriheten inte skapar otillfredsställelse. Om den gjorde det, hur kommer det sig att de högsta lyckonivåerna registreras i världens mest de-

mokratiska, marknadsekonomiska och rika samhällen?

Kulturens betydelse

Lind bemöter inte detta dynamiska synsätt. Han bidrar bara med randanmärkningen att förväntningarna kan vara felaktiga. Naturligtvis kan de vara det, och det förändrar inte deras betydelse. Tvärtom visar det hur centrala värderingar och samhällsklimat är för känslan av möjligheter och framåtskridande. En kultur som säger att alla kan lyckas blir gladare än en där människor intalas att de är offer för omständigheter bortom deras kontroll.

Men någon gång borde frustrerade förväntningar resultera i besvikelse, tex om Lind har rätt i att den sociala rörligheten är mindre i USA än i Norden. Om det nu inte är så att han bara tänker på att chansen att ta sig förbi andra är

större i länder med sammanpressad lönestruktur (den relativa dimensionen, återigen), medan chansen att förändra sin tillvaro, genom att öka sin inkomst betydligt, är större i USA. Men det är en helt annan fråga, som vi får lämna till ett mer politiserat sammanhang.

REFERENSER

Layard, R (2005), *Happiness: Lessons from a New Science*, Allen Lane, London.

Lind, D (2006), "Varför gör lyckoforskningen Johan Norberg olycklig?", *Ekonomisk Debatt*, årg 34, nr 3, s XX-XX.

Norberg, J (2006), "Politiserad lyckoforskning gör ingen glad", *Ekonomisk Debatt*, årg 34, nr 1, s 44-54.

Veenhoven, R (2005), "Is Life Getting Better?", *European Psychologist*, vol 10, s 330-343.

Veenhoven, R (2006), *World Database of Happiness, Distributional Findings in Nations*, Erasmus University Rotterdam, <http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/>.